

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1940 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial med förslag till ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

Då det under utomordentliga förhållanden, sådana som de nuvarande, är angeläget, att garantier finnas för att riksdagen skyndsamt kan fatta beslut i brådskande ärenden, får utskottet med begagnande av sin initiativrätt jämlikt § 38 mom. 1 riksdagsordningen framlägga förslag om vissa ändringar i riksdagsordningens bestämmelser angående riksdagens arbetsformer.

Beträffande ärendens behandling i kamrarna stadgas i första punkten av § 58 riksdagsordningen bl. a., att när proposition eller motion första gången förekommer i kammare, skall den, såframt ej kammaren enhälligt densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest blir avgjord. Vidare gäller enligt första stycket i § 59, att utskottsbetänkande efter den första föredragningen, på flera ledamöters förenade begäran, åter skall göras vilande samt att saken, då den tredje gången förekommer, skall företagas till avgörande. Härvid skola enligt första punkten av § 60 mom. 1 alla till ärendet hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar.

I praxis pläga propositioner och motioner bordläggas en gång före remissen till utskott samt utskottsutlåtanden bordläggas två gånger före ärendenas avgörande i kamrarna. Understundom hava emellertid på särskilda skäl undantag härifrån skett, så att remiss till utskott beslutats omedelbart och avgöranden i kamrarna träffats efter endast en bordläggning. Riksdagen har också vid vissa tillfällen och senast innevarande år kunnat fatta beslut i brådskande ärenden redan dagen efter en propositions framläggande i ämnet. Med nu gällande grundlagsbestämmelser finnes likvisst alltid möjlighet för en enda ledamot av vederbörande kammare att förhindra en omedelbar remiss till utskott av ett brådskande ärende. På motsvarande sätt kunna två ledamöter förhindra, att ett sådant ärende företages till avgörande redan vid andra och icke först vid tredje föredragningen. Vidare har en enda ledamot möjlighet att oskäligt fördröja ett ärendes avgörande genom att påkalla uppläsning av alla de till ärendet hörande, understundom vidlyftiga handlingarna, ehuru dessa numera finnas tillgängliga i tryck. Denna ordning kan utskottet icke finna tillfredsställande under en tid, då frågor av största vikt, som kräva snabb behandling, vid olika tillfällen visat sig kunna uppkomma. En avvikelse från det normala förfarings sättet med en

bordläggning före remissen till utskott och två bordläggningar före ärendenas avgörande i kamrarna bör enligt utskottets mening kunna äga rum, utan att en respektive två medlemmar av vederbörande kammare kunna lägga hinder i vägen härför. En tillräcklig garanti mot att sådana avvikelser icke ske annat än när särskilda skäl kunna anföras till stöd för desamma, lärer kunna erhållas genom bestämmelser, vilka fastslå nuvarande praxis på området som huvudregel, samt förklara, att ärenden icke omedelbart kunna remitteras till utskott eller företagas till avgörande redan efter en bordläggning annat än om vederbörande kammare uttryckligen så beslutar. Vidare synes den förut berörda bestämmelsen om handlingars uppläsande på en ledamots begäran böra uteslutas ur riksdagsordningen. Kamrarna kunna i förekommande fall ändock, i den utsträckning de själva finna lämpligt, besluta om föredragning av handlingarna i ett ärende.

I enlighet med nu anförda grunder har utskottet låtit upprätta förslag till ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren *enhälligt* densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.

Är inom — — — ovillkorligen avgöras.

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.

Är inom — — — ovillkorligen avgöras.

(Nuvarande lydelse.)

§ 59.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan, samtidigt föredragas. Efter betänkandets första föredragning skall detsamma vila på bordet. Vid nästa föredragning, evad överläggning då äger rum eller ej, *må det, på flera ledamöters förenade begäran*, åter göras vilande. Men då saken tredje gången förekommer, skall den till avgörande företagas.

Betänkande, som — — — är sagt.

Utskotts förberedande — — — bordläggning begär.

§ 60.

1. När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förrän kammaren på talmannens hemställan förklarar överläggningen slutad.

(Föreslagen lydelse.)

§ 59.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan, samtidigt föredragas. Efter betänkandets första föredragning skall detsamma vila på bordet. Vid nästa föredragning, evad överläggning då äger rum eller ej, *skall det, så framt ej kammaren annorlunda beslutar*, åter göras vilande. Men då saken tredje gången förekommer, skall den till avgörande företagas.

Betänkande, som — — — är sagt.

Utskotts förberedande — — — bordläggning begär.

§ 60.

1. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förrän kammaren på talmannens hemställan förklarar överläggningen slutad.

Stockholm den 26 april 1940.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

F

Närvarande: Herrar Hallén, Sandegård, Herlitz, Björck*, Thulin, Karl Bodin, Karl August Johanson, Nils Andersson, Öman, Hårdin, Albert Andersson*, Vougt, Moseson, Arnemark, Eriksson i Toftered, Hällgren*, Fält, Sundström i Skövde*, Wolgast och Kyling.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) av herr *Herlitz*, som anfört:

»Ehuru jag i likhet med utskottet finner det synnerligen angeläget att undanröja de hinder för ett snabbt genomförande av brådskande åtgärder, som riksdagsordningen innehåller, har jag icke kunnat ansluta mig till utskottets förslag, i vad det avser RO § 59.

Det är enligt min mening nödvändigt att i möjligaste mån fasthålla vid gällande ordning för utskottsbetänkandens behandling och noga tillse, att avsteg därifrån endast äga rum då särskilda omständigheter därtill föranleda. Det är redan nu en mycket kort frist mellan den tidpunkt, då utskottsbetänkandena avgivas, och den, då de samtidigt företagas till behandling i båda kamrarna. Riksdagens ledamöter hava sålunda en mycket kort tid till sitt förfogande, då de skola taga ståndpunkt till utskottens betänkanden. Och för utomstående personer och organisationer, som kunna bidra till frågornas allsidiga belysning, såväl som för tidningspressen är det i de flesta fall synnerligen vanskligt att under de få dagar, som stå till buds, förskaffa sig kännedom om betänkandenas innehåll och utveckla därifrån avvikande synpunkter. Det är angeläget att icke ytterligare skärpa dessa svårigheter.

Utskottets förslag medför emellertid enligt min tanke allvarliga risker för att den ordning, som nu tillämpas, frångås även i fall, då sådant icke påkallas av ärendenas brådskande natur, och för att ärenden upptagas till definitiv behandling vid sammanträden, där kamrarnas ledamöter icke räkna — och icke hava anledning att räkna — med annat än bordläggning. Det är sant, att en sådan möjlighet förefinnes redan nu. Enligt gällande bestämmelser kan, utan att kamrarnas ledamöter i någon form varskos därom på förhand, beslut fattas i ärenden, som bordlagts allenast en gång. Det är känt, att olägenheter härav ej sällan försports. Men enligt gällande rätt finnes åtminstone den garantien, att ett en gång bordlagt ärende skall ånyo bordläggas så snart två ledamöter det begära. Nu är det meningen att kammare — fortfarande utan något på förhand givet varsel om snabbare behandling — skall kunna med vanlig majoritet upptaga vilket ärende som helst till omedelbart avgörande, sedan det en gång bordlagts.

Det är avsett av utskottet, att denna möjlighet skall begagnas blott i brådskande fall. Men därom innehåller grundlagstexten intet, och för övrigt kunna meningarna om den skyndsamhet, som erfordras, vara delade. Det finnes enligt förslaget intet hinder för en vid ett bordläggningsplenium förefintlig tillfällig majoritet, som ej motsvaras av någon verklig majoritet i kammaren, att genomdriva ett oväntat beslut. Man har här ej blott att tänka på illojala kupper — som väl knappast behöva tagas med i räkningen — utan även och framför allt på sådana fall, då majoriteten handlar fullt lojalt i övertygelse att ett snabbt beslut är önskvärt och att den befinner sig i full överensstämmelse med den verkliga kammarmajoriteten. Det bör anmärkas, att talmannen — som med nuvarande ordning torde äga möjlighet

att tillse, att intet obehörigt förhastande äger rum — enligt förslaget ej kan vägra proposition på ett förslag om omedelbart avgörande, som han ogillar. Man kan icke ens bortse från möjligheten, att den föreslagna ordningen kunde giva upphov till en vana att åtminstone tidvis regelmässigt företaga ärenden, som bordlagts endast en gång, till avgörande. Att regeln om sådant avgörande utformats såsom ett undantagsstadgande (»så framt ej...») utgör alldeles ingen garanti häremot.

Av nu anförda skäl har jag inom utskottet förordat en utformning av RO § 59, som vore ägnad att säkerställa, att den nuvarande ordningen fortfarande blir den normala, och att i varje fall kamrarnas ledamöter på förhand bliva varskodda, då ett ärende är avsett att vinna en snabbare behandling, så att de få tillfälle att dels motsätta sig en sådan behandling då de finna den överflödigt, dels deltaga i avgörandet, då det skall äga rum efter endast en bordläggning. I förstnämnda syfte har jag ifrågasatt ett stadgande om kvalificerad majoritet och särskilt påyrkat, att beslut om avgörande vid andra föredragningen endast skulle få företagas, då så påkallades med hänsyn till ärendets brådskande beskaffenhet. I sistnämnda syfte har jag ifrågasatt, att avgörande vid andra föredragningen endast skulle få äga rum, då vederbörande utskott hemställt därom.»;

2) av herrar *Mosesson* och *Hällgren*, som anförde:

»För att riksdagens ledamöter skola erhålla kännedom om att avvikelser från den i praxis tillämpade ordningen med två gånger bordläggning av utskottbetänkanden kommer att ske bör § 59 riksdagsordningen erhålla följande lydelse:

§ 59.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan, samtidigt föredragas. Efter betänkandets första föredragning skall detsamma vila på bordet. Vid nästa föredragning, evad överläggning då äger rum eller ej, skall det, så framt ej kammaren på utskottets hemställen annorlunda beslutar, åter göras vilande. Men då saken tredje gången förekommer, skall den till avgörande företagas.

Betänkande, som — — — är sagt.

Utskotts förberedande — — — bordläggningen begär.»